

Original Article

Investigating the Effectiveness of Teaching Moral Intelligence Concepts through Images on Children's Social Self-Efficacy

Davood Latifi¹, Yousef Gorji*², Faezeh Taghipour³

1. Department of Counseling, Kho.C., Islamic Azad University, KhomeiniShahr, Iran

2. Department of Psychology, Kho.C., Islamic Azad University, Khomeinishahr, Iran

3. Department of Communication Sciences, School of Humanities, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

*Corresponding author. Tel: +989131280635 E-mail: gorji@iaukhsh.ac.ir

Article info

Article history:

Received: Feb 09, 2025

Accepted: Jun 02, 2025

Keywords:

Moral Intelligence

Social Self-Efficacy

Media

Images

Children

ABSTRACT

Background: Since ancient times, humans have used images as a means of conveying concepts. Today, with the advancement of visual technologies such as animation, virtual spaces, and the internet, children's interaction with images has increased more than ever before. Utilizing these capabilities in teaching moral virtues can contribute to the development of various psychological and social aspects of children. This study aimed to investigate the effectiveness of teaching moral intelligence concepts through images on children's self-efficacy.

Methods: This was a quasi-experimental study with a pretest-posttest design and follow-up with a control group, conducted on fifth-grade female students from public elementary schools in Isfahan. First, using simple random sampling, two elementary schools were selected, and from each school, a randomly chosen group of 20 students (total sample: 40 students) participated in the study. Then, using the block random allocation method, students were assigned to the experimental and control groups. Next, moral intelligence and social self-efficacy questionnaires were administered to the participants. The experimental group attended nine educational sessions, during which they received educational packages containing images related to the seven virtues of moral intelligence; meanwhile, the control group did not receive any intervention. Upon completing the sessions, the same questionnaires were re-administered to both groups, and one month later, a follow-up assessment was conducted to evaluate the sustainability of the intervention effects. Statistical analyses were performed using SPSS version 26 using multivariate analysis of covariance.

Results: Teaching moral concepts through images significantly improved children's moral intelligence and social self-efficacy scores. The mean moral intelligence score in the experimental group increased from 42.35 ± 3.12 in the pre-test to 57.15 ± 2.94 in the post-test ($p < 0.001$), while the mean social self-efficacy score rose from 38.40 ± 4.10 to 53.25 ± 3.85 ($p < 0.001$). The score difference between the experimental and control groups were 14.80 points for moral intelligence and 14.85 points for social self-efficacy.

Conclusion: The findings indicated that teaching moral concepts through images significantly enhanced children's social self-efficacy. Given the effectiveness of this method, it is recommended that educational planners and policymakers utilize engaging and purposeful images as a powerful tool for fostering children's social self-efficacy in educational environments.

How to cite this article: Latifi D, Gorji Y, Taghipour F. Investigating the Effectiveness of Teaching Moral Intelligence Concepts through Images on Children's Social Self-Efficacy. Journal of Health & Care. 2025;27(1):81-90.

Copyright © 2024 by Authors. Published by Ardabil University of Medical Sciences.
This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

بررسی اثربخشی آموزش مفاهیم هوش اخلاقی از طریق تصاویر بر خودکارآمدی اجتماعی کودکان

داود لطیفی^۱، یوسف گرجی^{۲*}، فائزه تقی پور^۳

۱. گروه مشاوره، واحد خمینی‌شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خمینی شهر، ایران

۲. گروه روانشناسی، واحد خمینی‌شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خمینی شهر، ایران

۳. گروه علوم ارتباطات، دانشکده علوم انسانی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

* نویسنده مسئول. تلفن: ۰۹۱۳۱۲۸۰۶۳۵ ایمیل: gorji@iaukhsh.ac.ir

چکیده

زمینه و هدف: از دیرباز، بشر برای انتقال مفاهیم از تصاویر بهره می گرفته است. امروزه، با توسعه فناوری‌های بصری نظیر انیمیشن، فضای مجازی و اینترنت، ارتباط کودکان با تصاویر، بیش از گذشته افزایش یافته است. بهره‌گیری از این ظرفیت‌ها در آموزش فضیلت‌های اخلاقی، می‌تواند زمینه‌ساز رشد ابعاد مختلف روانی و اجتماعی کودکان باشد. هدف این پژوهش، تعیین اثربخشی آموزش مفاهیم اخلاقی از طریق تصاویر بر خودکارآمدی کودکان بود.

روش کار: این پژوهش از نوع نیمه تجربی با طرح پیش آزمون- پس آزمون و پیگیری همراه با گروه کنترل بود که روی دانش آموزان دختر پایه ابتدایی مدارس دولتی شهر اصفهان انجام شد. ابتدا با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، دو مدرسه ابتدایی دخترانه انتخاب و از هر مدرسه، یک گروه ۲۰ نفره (در مجموع ۴۰ نفر) به روش تصادفی انتخاب شدند. سپس، دانش آموزان با استفاده از روش تخصیص تصادفی بلوکی در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند تا تعادل بین گروه‌ها از نظر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی حفظ شود. در مرحله بعد، پرسشنامه هوش اخلاقی و خودکارآمدی اجتماعی از نمونه‌ها اخذ گردید و در ادامه گروه آزمایش طی ۹ جلسه، بسته‌های آموزشی حاوی تصاویر مرتبط با هفت فضیلت هوش اخلاقی را دریافت کردند، در حالی که گروه کنترل مداخله‌ای دریافت نکرد. پس از اتمام جلسات، مجدداً پرسشنامه‌های مربوطه از هر دو گروه اخذ گردید و یک ماه بعد، پایداری اثر مداخله بررسی گردید. از نرم افزار SPSS-26 برای انجام تحلیل‌های آماری شامل تحلیل کوواریانس چندمتغیره (MANCOVA) و آزمون اندازه‌گیری مکرر، استفاده شد.

یافته‌ها: آموزش مفاهیم اخلاقی از طریق تصاویر، افزایش معناداری در نمرات هوش اخلاقی و خودکارآمدی اجتماعی کودکان ایجاد کرد. میانگین نمره هوش اخلاقی در گروه آزمایش از $42/35 \pm 3/12$ در پیش آزمون به $52/15 \pm 2/94$ در پس آزمون رسید ($p < 0/001$) و میانگین نمره خودکارآمدی اجتماعی نیز از $38/40 \pm 4/10$ به $53/25 \pm 3/85$ افزایش یافت ($p < 0/001$). اختلاف نمره بین گروه آزمایش و کنترل در هوش اخلاقی، $14/80$ و در خودکارآمدی اجتماعی، $14/85$ واحد بود.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها نشان داد آموزش مفاهیم اخلاقی از طریق تصاویر، خودکارآمدی اجتماعی کودکان را به‌صورت معناداری افزایش می‌دهد. با توجه به اثربخشی این روش، پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان آموزشی و متولیان تربیتی، از تصاویر جذاب و هدفمند بعنوان ابزاری موثر برای تقویت خودکارآمدی اجتماعی کودکان در محیط‌های آموزشی استفاده کنند.

واژه‌های کلیدی: هوش اخلاقی، خودکارآمدی اجتماعی، رسانه، تصاویر، کودکان

دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۱ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۲

مقدمه

خودکارآمدی اجتماعی به عنوان باور فرد به توانایی خود در مدیریت مؤثر تعاملات اجتماعی و ایجاد روابط بین فردی معنادار، نقشی محوری در سلامت روانی و کیفیت زندگی کودکان ایفا می‌کند (۱). بر اساس مطالعات، کودکان با خودکارآمدی اجتماعی بالا در مواجهه با چالش‌های اجتماعی، تاب‌آوری بیشتری را از خود نشان داده و در حفظ روابط همسالان، موفق‌تر عمل می‌کنند (۲)؛ در مقابل، ضعف در خودکارآمدی اجتماعی با گوشه‌گیری، کاهش اعتماد به نفس و افزایش آسیب‌پذیری در برابر طرد اجتماعی مرتبط است (۳). خودکارآمدی اجتماعی تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله تجارب گذشته، بازخوردهای محیطی و آموزش‌های هدفمند شکل می‌گیرد (۴).

در این میان، هوش اخلاقی به عنوان مجموعه‌ای از توانمندی‌های شناختی و رفتاری که به کودکان اجازه می‌دهد تصمیمات اخلاقی بگیرند و رفتارهای جامعه‌پسندانه از خود نشان دهند، نقش کلیدی در تقویت خودکارآمدی اجتماعی ایفا می‌کند (۵). برای مثال، کودکانی که از طریق آموزش‌های اخلاقی، فضیلت‌هایی مانند همدلی، احترام و انصاف را می‌آموزند، بهتر می‌توانند در موقعیت‌های اجتماعی پیچیده، واکنش‌های سازنده نشان دهند و احساس کارآمدی خود را ارتقا بخشند (۶).

پیشرفت فناوری در عصر حاضر، فرصت‌های نوینی برای یادگیری ایجاد کرده، اما همزمان کاهش اخلاقیات، افزایش خشونت و جنگ، چالش‌های مهمی را برای رشد اخلاقی و اجتماعی کودکان رقم زده است (۷). پژوهش‌ها هشدار می‌دهند کودکانی که فاقد پایه‌های هوش اخلاقی قوی هستند، نه تنها در معرض آسیب‌های فردی مانند اضطراب و افسردگی قرار می‌گیرند، بلکه ممکن است به عنوان افراد ناسازگار، هزینه‌های اجتماعی سنگینی به جامعه تحمیل کنند (۸). در این زمینه، تصاویر به دلیل سازگاری با شیوه‌های

پردازش شناختی کودکان، می‌توانند به عنوان رسانه‌ای قدرتمند برای آموزش مفاهیم اخلاقی و تقویت خودکارآمدی اجتماعی مورد استفاده قرار گیرند. نظریه رمز دوگانه پایویو^۱ (۱۹۷۱) تأکید می‌کند که ترکیب محتوای کلامی با تصاویر، یادگیری را از طریق فعال‌سازی همزمان سیستم‌های حافظه دیداری و شنیداری تسهیل می‌کند (۹).

مطالعات تجربی نشان می‌دهند که استفاده از تصاویر، نقش مهمی در تثبیت و افزایش ماندگاری مطالب در ذهن کودکان دارد (۴-۱۰)؛ همچنین، تصاویر به افزایش انگیزه و علاقمندی در یادگیری (۱۶، ۱۵)، انتقال جذاب مفاهیم پیچیده (۱۷) و ارتقای رفتارهای اخلاقی به‌ویژه همدلی در کودکان کمک می‌کنند (۱۸). علاوه بر این، استفاده از تصاویر موجب درک بهتر مفاهیم و رویدادهای تاریخی، ارائه تحلیل دقیق‌تر این رویدادها (۲۰، ۱۹) و بیان شفاف‌تر تجربیات و دیدگاه‌های فردی می‌شود (۲۱). از سوی دیگر، تصاویر با جلب توجه سریع و ایجاد ارتباط عاطفی، نقش مؤثری در تقویت انگیزه کودکان برای تمرین رفتارهای اخلاقی در موقعیت‌های واقعی دارند (۲۲).

بطور کلی کاهش کنش‌های اخلاقی در جامعه و به ویژه کودکان، نگرانی‌های جدی درباره پیامدهای بلندمدت تربیت اخلاقی ایجاد کرده است. از سویی، خودکارآمدی اجتماعی پایین، باعث ایجاد تأثیرات روانی و اجتماعی در کودکان می‌شود. علاوه بر آن پژوهش‌های محدودی درباره ارتباط مستقیم بین خودکارآمدی اجتماعی و سلامت روانی کودکان در ایران انجام شده است. بنابراین علیرغم اهمیت آموزش اخلاقی در دوران کودکی، شکاف پژوهشی قابل توجهی در زمینه استفاده از ابزار نوین (مانند تصاویر) برای تقویت همزمان هوش اخلاقی و خودکارآمدی اجتماعی وجود دارد. با این وجود، تاکنون پژوهشی که به طور خاص اثربخشی آموزش

^۱ Paivio

هفت فضیلت هوش اخلاقی بوربا را از طریق تصاویر بر خودکارآمدی اجتماعی بررسی کند، انجام نشده و تمرکز بر دختران پایه پنجم ابتدایی نیز به دلیل حساسیت این دوره سنی (مرز بین کودکی و نوجوانی) و نقش کلیدی آن در شکل‌گیری هویت اخلاقی بسیار حائز اهمیت است. به همین جهت این مطالعه با هدف تعیین اثربخشی آموزش مفاهیم هوش اخلاقی از طریق تصاویر بر خودکارآمدی اجتماعی کودکان انجام شد.

روش کار

این پژوهش با استفاده از روش نیمه‌تجربی و طرح پیش‌آزمون- پس‌آزمون- پیگیری با گروه کنترل انجام شد. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی مدارس دولتی شهر اصفهان در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بود. با توجه به محدودیت‌های ناشی از همه‌گیری کرونا و امکان دسترسی به مدارس مجاز، دو مدرسه از مناطق مختلف شهر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای این منظور، ابتدا فهرست کامل مدارس دولتی ابتدایی دخترانه شهر اصفهان از اداره آموزش و پرورش دریافت شد. هر کدام از این مدارس با یک کد منحصر به فرد شناسایی و سپس با استفاده از نرم‌افزار Excel، دو عدد تصادفی غیرتکراری تولید و مدارس متناظر با این کدها به عنوان نمونه انتخاب شدند. به دنبال انتخاب مدارس، تمامی کلاس‌های پایه پنجم ابتدایی در هر مدرسه فهرست شدند و مجدداً از همین تابع برای انتخاب یک کلاس از هر مدرسه استفاده شد. در نهایت، دو کلاس ۲۰ نفره (در مجموع ۴۰ نفر) به صورت تصادفی مشخص شدند. پس از انتخاب کلاس‌ها، دانش‌آموزان هر کلاس با استفاده از روش تخصیص تصادفی بلوکی در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. این روش به منظور ایجاد تعادل بین گروه‌ها بر اساس ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و جلوگیری از تأثیر

متغیرهای مخدوشگر در تحلیل داده‌ها به کار گرفته شد. برای اجرای این تخصیص، ابتدا اسامی دانش‌آموزان هر کلاس در فایل Excel ثبت شد و با استفاده از تابع تصادفی، یک عدد بین ۰ تا ۱ برای هر دانش‌آموز تولید شد. سپس، لیست دانش‌آموزان بر اساس این اعداد مرتب و ۲۰ دانش‌آموز اول در گروه آزمایش و ۲۰ دانش‌آموز دوم در گروه کنترل قرار گرفتند. انتخاب این روش نمونه‌گیری با توجه به همگنی نسبی مدارس منتخب از نظر شاخص‌های آموزشی و اقتصادی- اجتماعی (طبق گزارش اداره آموزش و پرورش اصفهان) و همچنین محدودیت‌های اجرایی از جمله زمان و منابع، صورت گرفت.

دانش‌آموزان بر اساس ملاک‌های ورود شامل رضایت آگاهانه والدین و دانش‌آموز، عدم وجود مشکلات جسمی یا روانی مؤثر و عدم مشارکت همزمان در سایر پژوهش‌ها، در مطالعه شرکت داده شده و دانش‌آموزانی که بیش از دو جلسه آموزشی غیبت داشتند یا والدینشان بر استفاده از محتوای آموزشی نظارت نمی‌کردند، از پژوهش حذف شدند.

ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه‌های هوش اخلاقی بوربا^۱ و خودکارآمدی اجتماعی ویلر- ولد^۲ بود. پرسشنامه هوش اخلاقی بوربا با ۷۰ گویه، هفت فضیلت اخلاقی (همدلی، وجدان، خویشتنداری، احترام، مهربانی، بردباری و انصاف) را بر اساس مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای (۱= خیلی کم تا ۵= خیلی زیاد) می‌سنجد. دامنه نمرات حاصل از پرسشنامه بین ۷۰ تا ۳۵۰ بوده و نمرات بیشتر به معنای هوش اخلاقی بالاتر می‌باشد (۲۳). پایایی پرسشنامه هوش اخلاقی در مطالعات داخلی توسط علی اکبری و همکاران (۲۰۱۴) با آلفای کرونباخ ۰/۹۵ تأیید شده است (۲۴). پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر نیز با استفاده از

^۱ Borba

^۲ Wheeler-Wilde

آلفای کرونباخ بررسی شد که مقدار $0/93$ به دست آمد.

پرسشنامه خودکارآمدی اجتماعی نیز با 22 گویه و مقیاس لیکرت چهار درجه ای ($1 =$ هرگز تا $4 =$ همیشه)، توانایی تعاملات اجتماعی را ارزیابی می‌کند. دامنه نمرات این پرسشنامه از 22 تا 88 در نوسان بوده و نمرات بالاتر نشان دهنده خودکارآمدی بیشتر می‌باشد (25). پایایی این پرسشنامه در ایران توسط فاتحی پیکانی (2020)، $0/87$ گزارش شده است (26). در مطالعه حاضر نیز، پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ $0/89$ ، تأیید شد.

مداخله آموزشی شامل یک بسته حاوی تصاویری با مضامین فضیلت‌های هفتگانه بوربا بود. در طی آموزش هر تصویر به همراه توضیحات شفاهی درباره مفاهیم اخلاقی مرتبط به کودکان ارائه شد. گروه آزمایش به مدت 9 جلسه 45 دقیقه ای (هفته‌ای دو جلسه) تحت آموزش قرار گرفت (جدول ۱)، در حالیکه گروه کنترل برنامه عادی مدرسه را دنبال کرد. پیش از آغاز مداخله، پیش‌آزمون از هر دو گروه اخذ شد. همچنین، بلافاصله پس از پایان جلسات، پس

آزمون و یک ماه بعد، آزمون پیگیری برای سنجش پایداری اثر انجام گرفت.

به دلیل ساخت محتوای آموزشی توسط محقق (بسته آموزشی تصاویر)، مقرر شد اعتبار محتوایی آن با استفاده از پرسشنامه 5 معیاری (تناسب محتوا، تناسب سنی، تناسب زمانی، جذابیت و اثربخشی) مورد ارزیابی قرار گیرد. به همین جهت، محتوای بسته آموزشی در اختیار 30 داور با تخصص‌های مرتبط شامل: روانشناسی، رسانه، انیمیشن، طراحی کتاب کودک و آموزش قرار گرفت و داوران بر اساس مقیاس پنج درجه ای ($1 =$ بسیار ضعیف تا $5 =$ عالی) به هر معیار، امتیاز دادند. در ادامه با استفاده از روش لاشه^۱ (1975)، شاخص اعتبار محتوا (CVI) و نسبت اعتبار محتوا (CVR) محاسبه شد (27). میانگین CVI برای تمامی فضیلت‌های اخلاقی برابر با $0/80$ (80%) به دست آمد که بالاتر از حداقل قابل قبول ($0/70$) یا 70% بود. همچنین، نسبت اعتبار محتوایی (CVR) برای فضیلت‌های اخلاقی مختلف محاسبه شد و حیطه‌های همدلی با مقدار $0/86$ و وجدان با مقدار $0/87$ بالاترین امتیازها را کسب کردند.

¹ Lawshe

جدول ۱. محتوای جلسات آموزشی

جلسات	عناوین	محتوا
۱ و ۲	هدف جلسه	توجیه اولیه والدین و دانش آموزان، اخذ پیش‌آزمون
	محتوای جلسه	آموزش، توضیح اهداف، نحوه استفاده از محتوای آموزشی و درخواست همکاری با گروه
	نحوه ارائه	توضیحات شفاهی
	فعالیت تعاملی	تکمیل پرسشنامه خودکارآمدی و هوش اخلاقی
۳ تا ۸	ارزیابی و بازخورد	جمع‌آوری و تحلیل پرسشنامه‌ها، پاسخ به ابهامات و پرسش والدین
	هدف جلسه	ارائه بسته تصاویر (شامل ۷ فضیلت اخلاقی بوربا) در هر جلسه، آموزش هر یک از این فضیلت‌ها
	محتوا	آموزش و توضیح درباره اهمیت هر یک از این فضیلت‌ها، ارائه تصاویر به مخاطبین
	نحوه ارائه	توضیحات شفاهی، ارائه یکسری از تصاویر مرتبط با محتوای جلسه برای فهم موضوع
۹	فعالیت تعاملی	توجیه برای ارائه خلاصه ۱۰ خطی از محتوایی که استفاده می‌کنند در جلسه بعد
	ارزیابی و بازخورد	اخذ خلاصه ۱۰ خطی، پاسخ به ابهامات و پرسش دانش‌آموزان
	هدف جلسه	اختتامیه، ارزیابی نهایی، اخذ پس‌آزمون
	محتوا	اخذ پس‌آزمون و تقدیر و تشکر از والدین و دانش‌آموزان
	نحوه ارائه	توضیحات شفاهی
	فعالیت تعاملی	تکمیل پرسشنامه‌های هوش اخلاقی و خودکارآمدی
	ارزیابی و بازخورد	جمع‌آوری و تحلیل پرسشنامه‌ها، نتیجه‌گیری نهایی

در نهایت، داده‌ها با استفاده از تحلیل کوواریانس چندمتغیره (MANCOVA) و آزمون اندازه گیری مکرر در نرم افزار SPSS-26 تحلیل شدند. پیش فرض نرمالیتی داده‌ها با آزمون شاپیرو-ویلک و همگنی واریانس‌ها با آزمون لوین تأیید گردید. ملاحظات اخلاقی شامل اخذ کد اخلاق از کمیته اخلاق دانشگاه نجف آباد، دریافت رضایت نامه آگاهانه و حفظ محرمانگی اطلاعات بود. محتوای تصاویر نیز توسط کارشناسان آموزشی بررسی شد تا از عدم وجود موارد نامناسب، اطمینان حاصل شود.

یافته‌ها

تمامی شرکت کنندگان در پژوهش، دختران پایه پنجم ابتدایی مدارس دولتی شهر اصفهان بودند، بنابراین از

لحاظ جنسیت و سطح تحصیلات هیچ تفاوتی میان گروه‌های آزمایش و کنترل وجود نداشت. قبل از آزمون فرضیه اصلی، پیش فرض‌های آماری شامل نرمالیتی داده‌ها، همگنی واریانس‌ها و همگنی شیب رگرسیونی مورد بررسی قرار گرفت (جدول ۲). با استفاده از آزمون شاپیرو-ویلک، توزیع نمرات خودکارآمدی اجتماعی در مراحل پیش‌آزمون ($p=0/287$)، پس‌آزمون ($p=0/667$) و پیگیری ($p=0/739$) بررسی شد. نتایج نشان داد توزیع داده‌ها در تمام مراحل، نرمال بود ($p>0/05$). آزمون لوین برابری واریانس‌ها بین گروه آزمایش و کنترل را در مراحل پیش‌آزمون ($p=0/265$)، پس‌آزمون ($p=0/498$) و پیگیری ($p=0/385$) تأیید کرد. با آزمون ام‌باکس نیز، همگنی شیب رگرسیونی بین گروه‌ها بررسی شد ($p=0/284$).

جدول ۲. بررسی پیش فرض‌های آماری شامل نرمالیتی داده‌ها، همگنی واریانس‌ها و همگنی شیب رگرسیونی

پیش فرض	آزمون	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری	نتیجه
نرمالیتی	شاپیرو-ویلک	۰/۹۶	۲۰	۰/۲۸۷	تأیید
همگنی واریانس	لوین	۱/۲۸	۳۸/۱	۰/۲۶۵	تأیید
همگنی شیب رگرسیون	ام باکس	۱/۶۰	۶	۰/۲۸۴	تأیید

برای بررسی تأثیر مداخله آموزشی بر هوش اخلاقی و خودکارآمدی اجتماعی دانش‌آموزان، میانگین نمرات در سه مرحله (پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری) مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که میانگین نمرات هوش اخلاقی و خودکارآمدی اجتماعی در گروه آزمایش پس از مداخله آموزشی، افزایش معناداری داشته است. در مقابل، تغییرات مشاهده شده در گروه کنترل بسیار محدود بوده و تفاوت معناداری بین مراحل مختلف مشاهده نشد. به منظور نمایش دقیق این تغییرات، مقادیر میانگین و انحراف معیار در جدول ۳ گزارش شده است. در

گروه آزمایش، افزایش معناداری در میانگین نمرات هوش اخلاقی (از ۲۱۱٫۳۰ به ۲۳۷٫۰۵) و خودکارآمدی اجتماعی (از ۳۷۰٫۸۵ به ۵۷۰٫۱۵) در پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون رخ داده است ($p<0/001$). این تغییرات مثبت در مرحله پیگیری نیز تداوم داشته است (هوش اخلاقی: ۲۴۲٫۵۵؛ خودکارآمدی: ۵۸۰٫۸۰). در مقابل، در گروه کنترل تغییر محسوسی در نمرات هوش اخلاقی ($\pm 0/45$) و خودکارآمدی اجتماعی ($\pm 1/05$) مشاهده نشد. این یافته‌ها به وضوح نشان‌دهنده تأثیر مداخله آموزشی مبتنی بر تصاویر بر ارتقای هر دو متغیر است

جدول ۳. میانگین نمرات هوش اخلاقی و خودکارآمدی اجتماعی در مراحل پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری

متغیر	گروه	میانگین			تغییرات پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون
		پیش‌آزمون	پس‌آزمون	پیگیری	
هوش اخلاقی	تصاویر (آزمایش)	۵۳,۷۹ ± ۲۱۱,۳۰	۶۲,۹۰ ± ۲۳۷,۰۵	۶۷,۹۸ ± ۲۴۲,۵۵	۱۳,۵۱ ± ۲۵,۷۵
	گروه کنترل	۵۹,۶۷ ± ۱۹۷,۰۱۵	۶۳,۰۱ ± ۱۹۷,۰۶۰	۶۶,۱۰ ± ۲۰۰,۰۴۰	۷,۱۵ ± ۰,۰۴۵
خودکارآمدی اجتماعی	تصاویر (آزمایش)	۱۲,۶۳ ± ۳۷,۰۸۵	۱۷,۵۴ ± ۵۷,۰۱۵	۱۸,۲۹ ± ۵۸,۰۸۰	۹,۲۶ ± ۱۹,۰۳۰
	گروه کنترل	۱۴,۵۶ ± ۴۲,۰۳۵	۱۴,۶۴ ± ۴۳,۰۸۵	۱۴,۴۵ ± ۴۴,۰۹۰	۲,۲۴ ± ۱,۰۵۰

برای آزمون فرضیه پژوهش از تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر (RM-ANOVA) استفاده شد. این روش آماری امکان بررسی تأثیر مداخله آموزشی بر تغییرات خودکارآمدی اجتماعی در طول زمان را فراهم می‌کند. نتایج جدول ۴ نشان داد که تفاوت معناداری بین گروه‌های آزمایش و کنترل وجود داشت ($F=۶۹/۷۸$, $p<۰/۰۰۱$), که این یافته تأیید کننده اثر مداخله بر خودکارآمدی اجتماعی بود. همچنین، اندازه اثر بزرگ ($\eta^2 = ۰/۶۵$)، نشان داد که ۶۵ درصد از واریانس خودکارآمدی اجتماعی ناشی از مداخله آموزشی بود.

علاوه بر این، تحلیل تغییرات درون گروهی نیز نشان داد که خودکارآمدی اجتماعی کودکان در طول زمان افزایش معناداری داشته است ($F=۶۲/۷۲$, $p<۰/۰۰۱$). که پایداری اثربخشی این روش آموزشی را تأیید می‌کند. با این حال، تعامل میان گروه و زمان از نظر آماری معنادار نبود ($p=۰/۲۸۳$), که نشان‌دهنده این است که اثر مداخله در مراحل مختلف بررسی تغییر معناداری نداشته و تغییرات مشاهده شده عمدتاً ناشی از خود مداخله بوده، نه عوامل زمانی متغیر.

جدول ۴. نتایج تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر برای بررسی تأثیر مداخله بر خودکارآمدی اجتماعی

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	p-value	اندازه اثر (η^2)
بین گروهی	۳۱۶۸/۴	۱	۳۱۶۸/۴	۶۹/۷۸	۰/۰۰۱	۰/۶۵
درون گروهی	۲۱۸۵/۸	۲	۱۰۹۲/۹	۶۲/۷۲	۰/۰۰۱	۰/۵۸
تعامل	۳/۶	۲	۱/۸	۱/۱۸	۰/۲۸۳	۰/۰۳

بحث
این پژوهش با هدف تعیین اثربخشی آموزش مفاهیم اخلاقی از طریق تصاویر بر خودکارآمدی اجتماعی کودکان طراحی شد. نتایج نشان داد که آموزش مبتنی بر تصاویر مفاهیم اخلاقی، تأثیر مثبت و پایداری بر خودکارآمدی اجتماعی کودکان داشته است. این یافته با نتایج پژوهش براتیتسیس^۱ و همکاران همسو است که نشان دادند تصاویر با تقویت همدلی، رفتارهای جامعه‌پسندانه را در کودکان بهبود می‌بخشد (۱۸). هرچند برخی نتایج این پژوهش از

لحاظ جزئی با پژوهش‌های پیشین همخوانی کاملی نداشت، ولی بررسی‌ها نشان داد که یافته‌های کلی این مطالعه با تحقیقات فتحی (۱۰)، مایر^۲ و همکاران (۱۲)، بهرام‌بیگی (۱۳) و هوانگ^۳ و همکاران (۱۵) هماهنگ است. این همسویی بیانگر نقش دوگانه تصاویر در تثبیت مفاهیم و افزایش انگیزه دانش‌آموزان برای درک موضوعات پیچیده است. علی‌رغم مشابهت‌های مشاهده‌شده، نوآوری این پژوهش در بررسی همزمان هفت فضیلت اخلاقی بوربا و خودکارآمدی اجتماعی کودکان برجسته است. در حالیکه مطالعات

^۲ Mayer

^۳ Hwang

^۱ Bratitsis

نتیجه گیری

این پژوهش نشان داد که آموزش مبتنی بر تصاویر مربوط به فضایل اخلاقی در تقویت خودکارآمدی اجتماعی کودکان نقش کلیدی دارد. در دنیایی که رسانه‌های تصویری به‌طور فزاینده‌ای گسترش یافته‌اند و همزمان نگرانی‌هایی درباره کاهش ارزش‌های اخلاقی وجود دارد، تدوین راهبردهای آموزشی مبتنی بر شواهد ضرورت بیشتری پیدا کرده است. سرمایه‌گذاری بر رویکردهای آموزشی مبتنی بر تصاویر نه تنها موجب پرورش نسلی مسئولیت‌پذیر و جامعه‌پذیر خواهد شد، بلکه در بلندمدت به کاهش رفتارهای خشونت‌آمیز و تقویت فرهنگ اخلاق‌مدار در جامعه کمک خواهد کرد. بنابراین، تدوین برنامه‌های درسی مبتنی بر فناوری‌های تصویری باید در اولویت سیاست‌گذاران آموزشی قرار گیرد.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که این اثر حاصل یک پژوهش مستقل بوده و هیچگونه تضاد منافی با سازمان‌ها و اشخاص دیگر ندارد.

تشکر و قدردانی

این مقاله مستخرج از پایان نامه دکترای رشته مشاوره دانشگاه آزاد اسلامی خمینی شهر با کد اخلاق IR.IAU.NAJAFABAD.REC.1400,176 می‌باشد. نویسندگان مقاله وظیفه خود می‌دانند از تمامی شرکت کنندگان در این پژوهش، صمیمانه تشکر و قدردانی کنند.

گذشته بیشتر بر نقش تصاویر در تسهیل یادگیری تمرکز داشته‌اند. به نظر می‌رسد این تحقیق، شکاف پژوهشی موجود در تأثیر تصاویر بر سازه‌های روان‌شناختی پیچیده همچون خودکارآمدی اجتماعی و هوش اخلاقی را پر می‌کند.

علاوه بر این، یافته‌های پژوهش از نظریه رمز دوگانه پاپویو (۱۹۷۱) حمایت می‌کنند که یادگیری را حاصل پردازش همزمان اطلاعات دیداری و شنیداری می‌داند (۹). در این مطالعه، ترکیب تصاویر با توضیحات شفاهی، دو مکانیسم کلیدی را فعال کرد: نخست، ارائه الگوهای رفتاری از طریق تصاویر به کودکان کمک کرد تا این رفتارها را در ذهن خود شبیه‌سازی کرده و احساس توانمندی بیشتری در اجرای آن‌ها داشته باشند؛ روندی که با نتایج پاتریک^۱ و همکاران همخوانی دارد (۲۸). دوم، جذابیت بصری تصاویر موجب افزایش مشارکت فعال کودکان در فرآیند آموزش شد، یافته‌ای که با مطالعات العجمی^۲ و همکاران، و مقدس‌خان^۳ درباره نقش انگیزشی رسانه‌های تصویری هماهنگ است (۱۶،۱۱).

با این وجود، محدودیت‌هایی مانند نمونه‌گیری محدود به دختران پایه پنجم اصفهان، زمان کوتاه پیگیری (یک ماه) و تأثیر عوامل محیطی (مانند خانواده)، تعمیم نتایج را با احتیاط همراه می‌سازد. از این رو، پژوهش‌های آتی می‌توانند بر کاربردهای گسترده‌تر تصاویر در زمینه‌هایی نظیر کاهش اضطراب و تقویت تاب‌آوری در موقعیت‌های استرس‌زا تمرکز کنند.

¹ Patrick

² Al-Ajmi

³ Mukaddaskhon

References

- 1- Brown-Smythe C, Sultana S. Examining social self-efficacy as a mediator for insecure attachment and loneliness. *The Professional Counselor*. 2023;13(1):39-54.
- 2- Ioannidou LM, Michael K. Mental health and well-being in children: the protective role of resilience, self-esteem, self-efficacy, and parent-child relationship. *Psychological Thought*. 2024;17(2):483-507.

- 3- Hosseini FS, Nazari M, Begi RAH, Kave MH, Gharamani L, Karimi M. Relationship between body image concern and social self-efficacy in Iranian female adolescents. *Journal of Preventive Medicine*. 2024;11(1):60-71. [persian]
- 4- Dela Cruz CJBC, Girlie EA. Social support, self-efficacy, and spirituality of adolescents: a structural equation model of their personal resilience during a pandemic. *American Journal of Multidisciplinary Research and Innovation*. 2022;1(4):180-98.
- 5- Warsah I, Morganna R, Alkiromah Warsah B, Hudaya Warsah B. Self-efficacy and moral education in enhancing the moral development and social intelligence of Muslim adolescents. *Islamic Counseling*. 2024;8(2):123-50.
- 6- Borba M. Keys to Nurturing Moral Intelligence in Children and Adolescents. Translate by Farnaz Forood. 7th ed. Tehran: Saber Publishing; 2022. [persian]
- 7- Khanifar H, Bazzaz Z, Molavi Z. Philosophy of ethics in management science. *Scientific Journal of Islamic Management*. 2015;23(1):137-58. [persian]
- 8- Shabani J. Moral Intelligence (Concepts and Applications). Tehran: Savalan Publishing; 2019. [persian]
- 9- Paivio A. Imagery and Verbal Processes. New York: Holt, Rinehart, and Winston; 1971.
- 10- Fathi K. The role of historical photos in developing critical thinking in history education. *Research in History Education*. 2023;4(2):58-79. [persian]
- 11- Al-Ajmi NH, Aljazzaf ZM. Factors influencing the use of multimedia technologies in teaching English language in Kuwait. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*. 2020;15:212-34.
- 12- Mayer RE, Moreno R. Animation as an aid to multimedia learning. *Educational Psychology Review*. 2002;14(1):87-99.
- 13- Bahrambeigi M. The role of image and color in textbooks and academic books and its impacts on foreign language teaching. *Popularization of Science*. 2016;7(1):37-53. [persian]
- 14- Zarei-Zavarki E, Jafarakhani F. Examining the application of images in special education. *Exceptional Education*. 2013;13(7):1. [persian]
- 15- Hwang I, Tam M, Lam SL, Lam P. Review of use of animation as a supplementary learning material of physiology content in four academic years. *Electronic Journal of e-Learning*. 2012;10:368-77.
- 16- Mukaddaskhon O. Use of multimedia in teaching English to young learners. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*. 2020;8(4):1-10.
- 17- Shaw PA. Photo-elicitation and photo-voice: using visual methodological tools to engage with younger children's voices about inclusion in education. *International Journal of Research & Method in Education*. 2020;44(4):337-51.
- 18- Bratitsis T, Ziannas P. From early childhood to special education: interactive digital storytelling as a coaching approach for fostering social empathy. *Procedia Computer Science*. 2015;67:231-40.
- 19- Levesque S, Ng-A-Fook N, Corrigan J. What does the eye see? reading online primary source photographs in history. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education Journal*. 2014;14(2):101-40.
- 20- Foster SJ, Hoge JD, Rosch RH. Thinking aloud about history: children's and adolescents' responses to historical photographs. *Theory & Research in Social Education*. 1999;27(2):179-214.
- 21- Epstein I, Stevens B, McKeever P, Baruchel S. Photo elicitation interview (PEI): using photos to elicit children's perspectives. *The International Journal of Qualitative Methods*. 2006;5(3):1-11.
- 22- Gambari AI, Zubairu SA, Daramola FO, Abubakar HA, Tukura CS. Impact of infographics on the academic performance of junior secondary school social studies students in Giwa Educational Division, Kaduna State, Nigeria. *Journal of Information, Science and Technology*. 2019;5(1):156-67.
- 23- Amini Moghadam Y, Rezaei A, Makvand Hoseyni S. Preparation and standardization the moral intelligence of children questionnaire based on Borba's theory. *Quarterly of Educational Measurement*. 2018;9(34):27-45. [persian]

- 24- Aliakbari-Dehkordi M, Alipour A, Daranjafi-Shirazi M. Effectiveness of storytelling on components of moral intelligence in preschool girls in Isfahan. *Social Cognition*. 2014;3(2):33-43. [persian]
- 25- Wheeler VA, Ladd GW. Assessment of children's self-efficacy for social interactions with peers. *Developmental Psychology*. 1982;18:795-805.
- 26- Fatehi-Pikani F, Salehi A. The impact of compassion-based parenting training for parents on cognitive emotion regulation and self-efficacy of female students with social anxiety. *Woman and Culture*. 2020;45:21-33. [persian]
- 27- Lawshe CH. A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*. 1975;28:563-75.
- 28- Patrick RB, Rote WM, Gibbs JC, Basinger KS. Defend, stand by, or join in? the relative influence of moral identity, moral judgment, and social self-efficacy on adolescents' bystander behaviors in bullying situations. *Journal of Youth and Adolescence*. 2019;48(10):2051-64.